

поред добре воље и власти и становништва, црногорске породице су се једно измучиле док се нису уклопиле у нови живот.

Његошев апел био је с одговарајућом пажњом прихваћен и докраја спроведен у дело.

Гаврило Ковијанић

ЗАШТО СУ ЊЕГОШЕВИ ПОСМРТНИ ОСТАЦИ ПРЕНЕСЕНИ С ЛОВЂЕНА НА ЦЕТИЊЕ 1916. ГОДИНЕ

Један од ратних задатака Аустро-Угарске у току првог свјетског рата гласио је да Црну Гору треба последије војничког пораза, у сваком случају, удаљити од мора, а себи припојити Ловђен и појас поред мора са Скадром. То јој је било неопходно ради успостављања копнене везе између Далмације и Албаније. Ловђен јој је био нарочито потребан ради што потпуније заштите Боке Которске као ратне луке до које је много држала, нарочито последије преоријентације Италије, 1915. године.

Барон Буријан, министар спољних послова Аустро-Угарске, изјавио је у децембру 1915. године да ће Црна Гора и Србија морати да буду смањене, без обзира на начин како ће бити ријешено југословенско питање, и да ће политички, војно и привредно обје бити потчињене Аустро-Угарској.¹

Даље је истицао да ће Црна Гора, у случају да затражи мир, моћи да га добије под условом да пристане на уступање територије на обали, Ловђену, у Албанији и, евентуално, на сјеверној граници, у зависности од тога како ће бити ријешени српски односи.

Др Божидар Перацић, краљев лекар, врло повјерљиво је информисао у почетку 1916. Е. Ота, аустроугарског пуномоћника, да би могла да се образује нека влада у Црној Гори, наравно без Ловђена и обале.²

У току 1916. године, непосредно последије аустроугарске окупације Црне Горе, интензивно је рађено на утврђивању Ловђена и читавог брдовитог појаса ка Румији (израда путева за пребацивање тешких топова, копање дубоких ровова). Систем фортификација је до данас у свему сачуван. О томе има трагова и на самом Језерском врху, са источне стране.

Уједно, аустроугарске власти имале су у плану да на Језерском врху, намјесто Његошевог проба, подигну опромни споменик, у знак освајања „Гибралтара Адрије“. Велика фигура

¹ У књизи Франца Фишера о ратним циљевима царске Немачке у току првог свјетског рата, по приказу В. Кризмана, Југосл. историјски часопис 1962, бр. 2, стр. 135—136).

² Др Милан Прелог, Црна Гора и Аустрија почетком 1916. године, Записи 1940, XXIII, 285 и 344.

ратника са шлемом и другим обиљежјима Аустро-Угарске требало је да представља чувара Јадранског мора са погледом управљеним на „издајничку“ Италију.³

*

У преписци између барона Буријана и опћуномоћеника Е. Ота налазе се први помени о потреби преносења Његошевих костију са Ловћена на Цетиње. Сачувана је преписка од 18. јуна 1916. до средине августа, кад је пренос био извршен. Знајући за план утврђења Ловћена, као непосредног залеђа Боке Которске, генерални гувернер у Црној Гори је извијестио своју врховну команду у Бечу да се на Ловћену налази Његошев саркофаг који треба што прије уклонити. Предвиђени радови на утврђивању Језерског врха не би се могли извести без уклањања Његошеве капеле. Предложио је да се саркофаг у потпуној тишини пренесе на Цетиње. Из извјештаја се види да се генерални гувернер носио мишљу да одмах нареди пренос Његошевих посмртних остатака и на тај начин онемогући да Ловћен и даље буде као ходочашће поштовалаца Његошевог дјела и личности. Таква одлука је морала да има нарочити значај за анексију овог подручја коју је требало, уз изградњу утврђења, што прије прогласити. Барон Буријан је тражио од аустроугарског опћуномоћеника на Цетињу да га што прије извијести о расположењу у земљи и моменту кад би пренос саркофага требало извршити, а тако исто и о евентуалним посљедицама које би због тога могле наступити. О свему је требало да и Буријан обавијести своју врховну команду. Види се да су се за пренос Његошевих костију једнако интересовале и цивилне и војне власти.

У првом документу је било напоменуто да митрополит Митрофан види у преносењу саркофага одређен чин, због чега је требало узети у обзир расположење народа и пазити да не дође до извјесне профанације пјесникових посмртних остатака. Уједно је изјавио да је спреман за преносење саркофага и поновно сахрану Његошевих костију у породичну гробницу на Цетињу.⁴

Три дана касније, опћуномоћеник Е. Ото је јавио профу Турну да је у приватној преписци са потпуковником Хулком митрополит Митрофан изјавио да не жели да изврши чин преноса на основу неслужбеног захтјева аустроугарских власти, јер би због тога, разумљиво, био по заслуги прекорен од стране становништва у Црној Гори, тим прије што он није био рођени Црногорац. Митрополит је још изјавио да се, ако до преносења Његошевих посмртних остатака баш мора да дође, онемогући свака профанација. Тек послје овакве гаранције митрополит је могао да изрази спремност да у договору с другим Црногорци-

³ Н. Ракочевић, Прилози историји аустроугарске окупације Црне Горе 1916—1918, Историјски записи 1960, XVII, 640—41.

⁴ Архив Црне Горе — Аустроугарско посланство у Цетињу (АУП), шифрована депеша бр. 59 од 18. VI 1916.

ма изврши службено наређење гувернера да се, због ратних потреба, пренесу Његошеве кости у потребној тишини у ризницу Цетињског манастира а не у краљевску провизију.

ОпунOMOћеник Е. Ото у својој шифрованој депеши није савјетовао да се пренос изврши на свечан начин због тога што би стaновништво закључило да је Ловћен дефинитивно изгубљен за Црну Гору прије него би одлучило оружје у рату између Аустро-Угарске и њених савезника и Антанте. Чинило му се да је много разумније да се тако упадљиво не обиљежава ненадокнадив губитак Ловћена за Црну Гору. Најстарији функционери Аустро-Угарске су дали сагласност да се пренос изврши у потпуној тајности.⁵

Девет дана касније гроф Турн је јавио министру Буријану да је Врховна команда наредила гувернеру у Црној Гори да предузме потребне кораке у вези са преношењем саркофага, да се митрополитово мишљење, последије службеног захтјева о преносу, достави овој, и да се поставе одређени захтјеви црногорским ловјереницима.⁶

У извјештају начелника штаба војног гувернера потпуковника Хупке, упућеном ц. к. Врховној команди и заступнику министра спољних послова Е. Оту 11. јула, помиње се увјерење митрополита Митрофана да неће доћи до профанације при преносу саркофага са Ловћена. Посебно је био поново истакнут захтјев митрополитов да му војни гувернер службено нареди да обави пренос, јер би му као страном поданику, који има много непријатеља у земљи, било приговорено за много штета у вези с тим. У извјештају су поменута два лица која је требало да буду присутна преносу од стране Црне Горе (бивши министар Ј. Бакић и дворски интендант Мишко Поповић). Ексхумација је имала да се изврши ноћу, у присуству два ц. к. официра. Пренос до Блатишта се морао извршити на рукама, а одатле камионом до Цетиња. Власти су прихватиле захтјев митрополитов да два свештеника одрже парастос прије извршења ексхумације.⁷

У депеши грофа Турна барону Буријану од 24. јула саопштава се да је митрополит Митрофан ступио у контакт са фелдмаршал-лајтнантом Вебером да Бакић и Поповић могу присуствовати ексхумацији, да се парастос може извршити прије ексхумације и, најзад, да ни Министарство спољних послова нема ништа против преноса Његошевих посмртних остатака на Цетиње.⁸

Најзад је гувернер Вебер 7. августа повјерљиво саопштио митрополиту Митрофану наређење ц. к. Врховне команде од 5. августа да се ексхумација изврши ноћу између 12. и 13. августа

⁵ АЦГ — АУП 1916, 216 (21. VI).

⁶ АЦГ — АУП 1916, 1. VII.

⁷ АЦГ — АУП 1916, 266.

⁸ АЦГ — АУП 1916, 338.

1916. у присуству одређених лица. Ради обављања потребних радова и набавке транспортног средства за пренос требало је ступити у везу са цивил. команд. ген. гувернера фон Штернбахом.⁹

Тако је Аустро-Угарска припремањем анексије Ловћена и утврђивањем приобалног појаса хрџела потпуно да лиши Црногорце драгог им Ловћена, да умањи значај слободарског дјела и личности бесмртног пјесника, борца за јединство и братску заједницу свих Југословена.

Ђ. Д. Пејовић

⁹ АЦГ — АУП 1916, 339; Споменница Петра II Петровића Његоша, Цетиње 1926, VIII. За превод докумената са њемачког језика захвалан сам Кости Павловићу, мајору ЈНА.